

ROY JACOBSEN

SÍGRI

Z norštiny přeložila Jarka Vrbová

Pistorius & Olšanská
Příbram 2023

Tato publikace byla vydána s laskavou finanční pomocí
Ministerstva kultury ČR a nadace NORLA.
This translation has been published with the financial support
of the Czech Ministry of Culture and the NORLA foundation.

The original title: De uverdigte

Copyright © CAPPELEN DAMM AS, 2022

Translation © Jarka Vrbová, 2023

ISBN 978-80-7579-164-1

1

Další rána. Carl mžoural zpod ofiny na pečeného sledě s křížkovými řezy na hřbetě, na připálenou pažitku a půl brambory, co den nabízel. Pozoroval vlasově tenké rýhy v porcelánu, připomínaly mu odjakživa pavučinu, a soustřeďoval se na to, jak dlouho počká, než se znovu podívá na otce, na ten svůj dokonalý protějšek na druhé straně stolu, který položil pěst vedle talíře se dvěma sledi a třemi bramborami a vidlička mu vyčuhovala z kloubů ruky jako zasazený strom, pak se ozval matčin ustaraný vzdech i sotva slyšitelné vzdechy starší sestry Mony a malé Agnes, která se usilovně snažila žvýkat se zavřenou pusou, nesourodý tanec zvuků a pohybů, doprovázející u stolu tuhle pětičlennou rodinu.

Carl to řekl znovu:

„Jseš sráč.“

Nevykřikl to, jen jednoznačně dával najevo svůj pochmurný názor na otce.

Vidlička poskočila, ale zůstala mu v ruce. Pán domu se zády opřel o židli, až zavržala, a ostatní mohli ze svých obvyklých židlí kolem místa činu obdivovat kmitající ohryzek a chlupy porostlý důlek na hrdle, odkud hrozila vypuknout další bouře.

Nestalo se nic.

Otec sklonil hlavu, bradu až na prsou, zafuněl a nikdo nepochopil, co to znamená, zadíval se do talíře, popadl i nůž, pustil se do jídla a pak s plnou pusou – bez sebemenšího pohnutí v hlase – se zeptal Agnes, jestli pozná rozdíl mezi černou a bílou. Byla to taková jejich hra, hra otce a mladší dcery.

Agnes se nejistě usmála do zbytků jídla na talíři, podle očekávání řekla ne, a tak se otec s křivým úsměvem pustil do

anekdoty o dvou jeptiškách a dvou strakách, jež Bůh opustil, protože mezi nimi neviděl rozdíl, bylo to nejstarší revuální číslo jejich rodiny, které končilo tím, že se zřítla věž a všechno se rozhodlo ve prospěch strak. Matka – již děti i manžel odjakživa oslovovali Máti – úlevou vydechla, vděčně a rezignovaně, vstala a dojídala oběd ve stoje zády k rodině, balancovala talířem, vidličku v pravé ruce, nenechala ani kousíček, pak talíř s řinkotem odložila do kameninového dřezu, natočila si sklenici vody, mocnými doušky ji vypila a nápadně nahlas pobídla Carla, aby si pospíšil s jídlem, přece nemá každý den sledě, a pak musí začít dělat úkoly do školy.

Carl cestoval pohledem z jejího nedbale uvázaného uzlu na zástěře na otcovy čerstvě oholené čelisti, vyhnul se jeho pohledu a stočil zrak na starší sestru Monu, která se za poslední rok změnila na těle i na duchu a začala připomínat našťvanou a naducanou hrušku. Se širokými boky a stehny, kulatými a jemně povislými rameny, ta změna, jak Carl tušil, ji samotnou mášla i rozčilovala, ale přinesla jí zapřísáhlé obdivovatele v partě kluků v ulici, i když se to nikdo neodvážil říct nahlas. Mona se probojovávala pubertou s kyselým a nafrčeným výrazem ke škádlivému a sebejistému úsměvu, k vědomí, že aniž se o to musela seabemíň přičinit, během necelého roku se proměnila z vyzáblé čarodějnice – s tím rozhodně nebyla spokojená – v nápadnou fešandu.

Není nějaká tlustá?

Ne, Mona by mohla klidně ještě přibrat, šlo spíš o její náladu a prořízlou pusu, v tom ta změna spočívala, ne v jejím zjevu a živých očích, požívačných ústech, bystrém rozumu a ušních lalůčcích, které sotva poznával. Carl to všechno viděl na sestře očima ulice a zdálo se mu to obdivuhodné a zároveň odpudivé.

Zírala teď na bratra se směsicí pohrdání a obdivu. Dobré znamení, usoudil Carl – no nechápala ho, ale aspoň se nevzdávala naděje, že i z něj jednou bude něco kloudného, jak se říkalo u nich v ulici: z tebe nikdy nic kloudného nebude. Učitelé žákům, rodiče dětem, starší výrostci mladším, malí kluci a holky ještě menším klukům a holkám.

Z tebe nikdy nic kloudného nebude a nikam to v životě nedotáhneš.

Z nikoho ze sousedů vážně nikdy nic kloudného nebylo a nikam to nedotáhl.

Carl položil špinavé ruce na stůl dlaněmi vzhůru a pozoroval bílé čáry v kůži, porovnával je s pavučinovými prasklinami na talířích, znovu se podíval na Monin dvojznačný úsměv, pak zvedl pohled na otce a řekl:

„Z tebe nikdy nic kloudného nebude.“

Máti vyjekla, Mona si přikryla rukou pusou a Agnes se zajíkla a zakašlala.

Otec ale seděl dál jako přikovaný, celý nahrbený dožvákával poslední sousta oběda, který ještě před půlhodinou chválil nadnesenými slovy, ne proto, že by na něm měl osobní zásluhu, anebo proto, že měli sledě, ale proto, že tentokrát bylo jídla dost pro všechny, a teď pomalu přikyvoval do taktu k synovým odsudečným slovům, jako by je potvrzoval anebo přinejmenším kvitoval, že ten jeho zkažený syn si otce vůbec všiml, tak jo, to je vážně něco.

Carl vyskočil a vyběhl plný vzdoru a o hladu ze dveří a ze schodů, bral dva nebo tři schody najednou, posledních pět jedním skokem a cítil, jak ho pálí bosá chodidla, když rozrazil venkovní dveře, nechal se obejmout jarním dnem a sedl si na dolní schod před vchodem do čísla sedm v Graahově ulici v jednom z okupovaných hlavních měst v Evropě, složil si paže na kolena a na ně položil hlavu.

Na kusu trávníku mezi ulicí a domem převrátili Olav a Roar trosky nějakého dámského kola na řídítko. Olav s francouzským klíčem v pravé ruce, nešika Roar s obyčejným klíčem v levé, Olav se snažil spravit zadní kolo, Roar přední. Tvrдили, že ten vrak našli u válcového mlýna, zřejmě na něj najel nákladník s obilím a oni se s ním lopotí už celý den, aby ho dali do kupy, nebyli ani ve škole.

Nevypadalo to nadějně, ale kolo je kolo, i když mu chybí brzdy a gumy, ve skutečnosti ho ukradli z nějakého vozíku, co stál před koloniálem Dagny Salangenové a zřejmě nikomu

nepatřil. Teď se oba narovnali a podívali se na Carla, vyměnili si pohledy a Olav na Carla houkl, co se děje.

Carl neodpověděl. Olav pokrčil rameny a přenastavil si francouzský klíč. Na kusu naolejované plachtoviny leželo náradí pěkně vyrovnané jako štetce v malířské skříňce, bylo většinou vypůjčené z dílny vždy ochotného Martinsena. Odpolední slunce posílalo na dvůr palčivé vedro. V keřích a okapech vrkali holubi a štěbetali vrabci, vítr se nepohnul. Carla napadlo, že by si svlékl košili. O dvě patra výš se rozlétlo kuchyňské okno a ostrý Monin hlas mu pronikl až do kořínků vlasů. Má se okamžitě vrátit nahoru a dojíst si oběd.

„Kalle, Kalle, Kallemánku!“

Pak zurčivý a škodolibý smích. Carl zaregistroval, že Olav a Roar se narovnali a rukou si zastínili oči, aby na Monu důkladně viděli, ta se určitě vyklonila z okna, co nejvíc to šlo, pak široké úsměvy a úšklebky, sarkastické žertíky putující nahoru i dolů, než se okno s prásknutím zavřelo a ti dva se zase sehnuli ke kolu, pořád se culili a říkali si něco, čemu nebylo rozumět.

Vchodové dveře se otevřely. Ven vyšel otec a jen tak mimochodem něco upustil na zem, plesklo to na kamenný schod, balíček se svačinou, vykročil na cestu, krátce pokývl oběma opravařům a zahrnul do ulice, posadil si klobouk na hlavu a zmizel mezi sloupy na začátku ulice Hanse Nilsena Haugeho, aby zase opustil jejich svět.

Carl si na té svačině všiml něčeho zvláštního, jako by ji připravil otec a ne Máti, její způsob balení svačiny nikdo nedokázal napodobit. Rozbalil papír a mezi dvěma krajíci hrubozrného chleba našel spláclého sledě, jak ho opustil na talíři v zápalu hádky, vypadal jako americký hamburger, vojenské jídlo, držel ho v obou rukou a pořádal sledě i s kostmi, chleba a margarín se zavřenýma očima a musel si dát dvě pauzy, aby nabral dech.

Olav se před něj postavil, utřel si ruce do hadru a zeptal se, jestli mu to chutná.

„Hm.“

„Sled?“

„Hm.“

„Co jsem to chtěl, potřebujem ventilky a brzdový lanka.“

„Jo?“

Olav zavrtěl hlavou, ten Carl snad nechápe, co po něm chce, a pokračoval:

„Říkali jsme si, že bys mohl zaskočit k Nežidovi a zeptat se ho, jestli je nemá.“

„Já?“

„Jo, ty.“

„Proč já, je to přece tvůj táta.“

„To jo, ale není pravděpodobný, že mi něco dá. A Roara taky nemá rád.“

„A mě snad jo?“

„Říká to. Že Kalle je jedinej kluk v ulici, co za něco stojí.“

„To že říká?“

„Jo, říká.“

Olav byl Carlův nejlepší kamarád, o necelý rok starší než on, o dvanáct centimetrů vyšší a složitá povaha, ale skálopevně věrný a náročný přítel. Vychrtlý, samá ruka samá noha, hrubé rysy obličeje a na kratičko ostříhané vlasy, jistě proto, že byl pořád tak v běhu, že podle matky vypadal jako rozčepejřenej vrabec, což se marně snažila v jednom kuse napravovat. Kupodivu vkládala do syna velké naděje, Olav sám se holedbal, že půjde na reálku i na gymnázium a někam to dotáhne, jak se tak říkalo, o čemž jeho otec pochyboval, ne že by Nežid Arne postrádal důvěru v synovy schopnosti, ale nikdo široko daleko na gymnázium přece nechodí, jenže on už se dávno vzdal naděje, že vlastního potomka pochopí, a v neposlední řadě se ho začal bát.

Olav se doma nikdy neučil a o škole, učitelích, spolužácích, předmětech a vůbec o ničem se slovem nezmínil. Když rodiče dostali půl roku před koncem posledního ročníku dopis od třídního, že jejich syn si nevede dobře a není schopen sledovat učivo, spatřoval v tom Nežid alespoň chabou nadějí, že donutí kluka, aby šel do učení. Ale Olav klidným hlasem odmítal všechno, co zavánělo dobrou radou, a prohlásil, že si školy bude platit sám, a trval na tom, že se učí rád, to jen učitelé nic nechápu. A vůbec, má lepší známky než většina žáků.

Levé oko mu nepatrně ubíhalo do strany a ten dvojsměrný pohled mu poskytoval převahu. Lidé si nebyli jisti, jestli je Olav vůbec vidí, anebo jestli se dívá mimo ně, protože si v jeho očích nezaslouží, aby byli viděni, anebo jestli se dívá skrz ně s hlubokou a nebojácnou vážností. Olav se smál jen nerad. Měl dva sourozence o dvanáct let mladší, dvojčata Lasseho a Minnu, a rodina bydlela jako všichni tady v bytě o jednom pokoji s kuchyní, financovaném nejen otcem, ale postupně i Olavem, kde kluk bere ty peníze, co občas matce podstrčí?

„Co ty na to?“ zeptal se Olav Carla.

„Já nevím,“ řekl Carl a seděl dál na schodech jejich domu, jako by byl jeho majitel.

„V tom případě to uděláme jako vždycky.“

„To jako jak?“

„Že dostaneš do držky, než půjdeš nahoru, anebo půjdeš nahoru rovnou a do držky nedostaneš.“

Carl se usmál, zmačkal papír od svačiny a hodil ho na kamaráda, který pružně uhnul.

„To klidně můžu.“

„Že jo.“

Olav se chtěl otočit zády, ale všiml si oteklé Carlovy tváře, předklonil se a nadzdvihl mu pramen vlasů.

„Aha, už jsi dostal, co?“

Carl mlčel.

„A chceš ještě?“

Carl pokrčil rameny.

„Nemám klíč.“

„Jasně,“ řekl Olav a ohnul své dlouhé tělo do oblouku, zastrčil levou ruku do pravé kapsy a vytáhl svazek klíčů, jaký nosí domovníci, oddělil dva a podal je Carlovi.

„A neflákej se tam dlouho, máme málo času.“

Carl přešel za roh do Brettevillovy ulice číslo 29, skoro dokonale kopie vchodu, v jakém bydlel sám, ale s jinými pachy a zvyky, jinými botami, rohožkami a žlutějšími stěnami, jinými jmény na keramických nebo mosazných cedulkách, dokonce i s jinou ozvěnou, což bylo zvláštní, protože všechno bylo stejné

jako u nich. Vyběhl tři patra, smažená cibulka, hnědá omáčka, svařené mléko, až na půdu, kde si odemkl tmavou chodbu, která propojovala celý blok domů – osm činžáků v obrovském uzavřeném čtyřúhelníku kolem dvora –, pochmurnou a lákavou říši, kam měly děti zakázaný přístup.

Padl na něj závoj sluncem prohrátého prachu, tlumené vrkání holubů a přelétání vlaštovek připomínajících netopýry. Rozsvítil a procházel kolem jednotlivých kóji k dalším spojovacím dveřím, odemkl a rozsvítil dalším vypínačem, běžel zpátky a tím prvním zhasl, orientoval se podle světla ve druhých dveřích, třesoucími se prsty opakoval proceduru – nebyly to ani tři roky, co se sem odvážil poprvé s mihotavou svíčkou, která zhasla a zakončila jeho zkoušku dospělosti tak rozhodně, že se poté, co zbrocený potem dokončil, co měl, letěl ze schodů, a když konečně stál celý a neporušený ve slunečním svitu na ulici Hanse Nielsena Haugeho, rozhodl se, že tohle se už nikdy nesmí opakovat.

Nesmí se opakovat ten strach.

Hned den nato se vrátil, protože se v posteli převaloval a říkal si, co to s ním je. On, Carl, a zaječí srdce? Mohl by vzít s sebou Olava, Vidara, Jana, Roara, kohokoli... Ale bylo mu jasné, že s tím strachem se musí porvat sám. A beze světla. Odemkl první dveře a nechal oči zvyknout na zbytky světla, které zůstanou v každé tmě. Trpělivost. Neutíkat. Klidně, rozhodně, osamělejší než kdykoli jindy, kluk sám na celém světě, nezvyšovat tempo, neblouznit, tepající puls, vlaštovka se mihne před obličejem, to nic, a co je nejdůležitější: nikomu se o tom ani slovem nezmínit.

Nechat si ten triumf pro sebe.

Dodržet to šlo těžko. Jednou se jen tak mezi řečí Olav zmínil, že včera prošel chodbami na půdě úplně sám. A Carl se stejnou nonšalancí odpověděl, že on taky, a to několikrát, už dávno. Olav se na něj zkoumavě podíval a položil mu několik přesně mířených otázek o dveřích, světle, klíčních a skrytých kóminech, na něž Carl odpověděl stejně přesně a ještě barvitěji.

Teď stál u dveří do kóje Nežida, Olavova otce, který pracoval čtyři hodiny v účtárně válcového mlýna a zbytek dne seděl

za těmihle nenatřenými prkennými dveřmi na půdě v severní čtvrti města a dělal drobné i větší opravy sousedům, byl jako mnich v izolované cele, kam mohl každý nájemník zajít, když mu doma kapal kohoutek nebo potřeboval podrazit boty či narovnat ohnutý mosazný věšák nebo nasadit na konvici novou rukojeť. Nežid pracoval s železem, dřevem, kůží, barvami, lepidlem a lakem, uměl všechno, byl to hrdina všedního dne, který nepracoval na tom, aby osvobodil národ z německého jha, ale dělal všechno pro to, aby ten národ vydržel.

2

Nežid se jmenoval ve skutečnosti Arne, ale v nějakou zmatečnou chvíli jeho dětství se na něj přilepila přezdívka Aron a jemu se v tu chvíli zdálo, že je mnohem hezčí než jméno, jímž ho pokřtili, a tak ho používal, dokonce s jistou pýchou, něco jako poznávací značku až do chvíle, kdy ve třicátých letech už nebylo pranic atraktivní být spojován se Židy, ten problém Arneho alias Arona do té doby nenapadl, a tak začal každému pro jistotu vysvětlovat, že není Žid a nejmenuje se Aron, ale Arne, což byla pravda, i když až v poslední době, což taky pochopil trochu pozdě. Jmenoval se zkrátka Arne a byl ze statku Guttormsgaard v Hadelandu, nejmladší ze sedmi bratrů, kteří jeden jako druhý byli sedláci, drvoštěpové a voraři jako otec a dědeček a všichni Aronovi strejdové a bratrance, nikdo nikdy nic jiného nedělal.

Aron se první zimu v lese zranil, dost dlouho ležel v nemocnici a pak ho poslali s pěti korunami v kapse do města, kde se potuloval kolem přístavu, až ho nakonec najali na nákladní loď údajně směřující na Filipíny. Na Filipíny nepluli. Pluli do Miami, pak Port Moresby, několikrát mezi severoamerickými jezery, ale Aron, jak mu ostatní námořníci říkali, si na palubě nezvykl, bylo mu šestnáct a kulhal na levou nohu po tom neštěstí v lese, pak mu bylo sedmnáct, osmnáct, devatenáct... A jednoho mlhavého podzimního večera vystoupil na souš v Antverpách s polovinou svého čtyřletého žoldu v ruce. Nejdřív chtěl, aby ho kamarádi námořníci protáhli křtem ohněm v jednom nevěstinci. Místo toho ale nastala v Aronově hadelandské nátuře proměna, když čekal jako poslední ve frontě před legendární Café Tromsø, dveře zapadly za lodníkem

Salvikem a portýr si Arona změřil pátravým pohledem a zeptal se ho, jestli má peníze, *money, geld, monaie*? Hlídač té nebeské brány chtěl vidět hotové peníze.

Ale jo, Aron peníze měl, jenže ho zachvátil ledový děs a zmateně hleděl na svou křivou levou nohu, zhodnotil naleštěné špičky bot a vzhlédl na hranatého chlapíka s tetováním na vyboulených předloktích a se zlatým kroužkem v levém uchu. Aron otevřel pusu a odpověděl, že hotovost nemá, nemá peníze, přímo to vykřikl, *no money!*

Otočil se na patách a krácel liduprázdnou přístavní ulicí, za-bočil vlevo, kde, jak věděl, stojí norský kostel a útulek pro námořníky, vešel dovnitř a řekl, že by chtěl domů, do Norska. Mladé světlovlasé děvče za recepčním pultem se zvedlo ze židle, nejspíše zamžouralo a zvonivým jihonorským dialektem položilo Aronovi pár otázek, na něž Aron odpovídal vesměs krátkým pokývnutím a jen polohlasně, sám slyšel, že není ve své kůži, a celým svým zevnějškem signalizoval, že to spěchá, že tahle návštěva je časově omezená, že se nesmí přetáhnout, jinak s ním bude konec.

Děvče už zažilo zoufalé námořníky a řeklo, ať počká, přivedlo mladého muže a Aron pochopil, že to je pastor, přestože měl na sobě svetr a kalhoty z džínoviny. Jmenoval se Georg Harvila, představil se a pevně mu stiskl ruku, měl finské rodiče, ale narodil se a vyrostl ve čtvrti Sagene v Oslu, takže se neznepokojuje, řekl s důvěrným úsměvem, vzal s sebou Arona do knihovny a tam s ním hodinu seděl a poslouchal, co Aron vypráví o čtyřech temných letech svého mladého života na moři, ta slova si Aron ve dne v noci opakoval, ale teď si z nich byl schopen vybavit jen zlomek. Kromě toho si uvědomil, že vlastně nikdy s nikým pořádně nemluvil. Rozhodně ne s někým, kdo by ho poslouchal. Když konečně došel na konec, potřásl Harvila svými světlými kučery, spadly mu na překvapivě vrásčité čelo a řekl nesmlouvavě, že norské námořnictvo nesmí takhle se svým mužstvem zacházet. Aron musí jet domů. Harvila to osobně vyřídí s rejdařstvím a postará se, aby Aronovi vyplatili celou mzdu a nebyl považován za zběha.

Aron řekl, že na mzdu kašle.

„Ach tak,“ pokývl Harvila.

Aron se nemohl ubránit dojmu, že Georg Harvila je člověk. A o tři dny později se vrátil do Osla, dostal celou mzdu a kartičku s emblémem antverpského námořnického útulku a na ní tři adresy, nejspíš Harvilových osobních přátel.

Nejdřív dostal místo jako pomocná síla v koželužské továrně, ale ne na dlouho, o levé noze se jim předem nezmínil. Pak dělal poslíčka u židovského obchodníka Samuela Starmana v Sandakerské ulici, na Harvilově seznamu číslo dvě. A krátce nato se u Starmana vypracoval na účetního, když k oboustrannému údivu zjistili, že Aron má dobře uspořádanou a bystrou hlavu a dobrý smysl pro čísla.

Po třech letech ale znovu stál na ulici, protože Starmanův nejstarší syn dospěl a zaujal jeho místo.

Aron se musel uchýlit ke třetí adrese na Harvilově lístku a skončil ve válcovém mlýně v Bjølsenu, také v účtárně díky Samuelově doporučení, na relativně dobře placeném místě na plný úvazek, ten si ale postupně – a to z vlastní vůle – nechal zkrátit na polovic.

Během těch let si naspořil pěknou sumičku peněz, alespoň tak se mu to jevilo, a bydlel v prostých a studených podkrovních pokojích, uklízel si, spravoval si šaty a teplé jídlo měl jen jednou týdně, a to u svého starého přítele a zaměstnavatele Samuela, který měl špatné svědomí, že ho poslal na ulici. Samuel rád hrál šachy. Kromě toho od něj dostával Aron na Vánoce ještě velkou krabici potravin plus nějaké peníze na přilepšenou. A přesně osm let poté, co skončil na moři, potkal v jedné zahradní restauraci svou drahou Lilian.

Jednoho teplého a šeríkem provoněného májového večera na poloostrově v Oslofjordu.

Aron měl v plánu něco oslavit, dobře se najíst a dát si skle-nici piva. Seděli každý u svého stolu ve velké zahradě s barevnými žárovkami na stromech. Dali se do řeči. Zjistili, že jsou stejně staří, mají zálibu ve stejných maličkostech a objednali si další pivo, které Aron zaplatil. Upadla jí lžička a cinkla o štěrku zároveň s jejím zachichotáním, Aron ji zvedl a pak se sesedli k jednomu stolu. Poklidný letní večer uběhl tak

nerušeně a samozřejmě, že s ní šel Aron do jejího pronajatého pokoje v Maridalské ulici a už z něj neodešel. Vystěhovat se nesmí, řekla mu Lilian s vážným výrazem hned toho prvního nedělního rána, kdy se probudili ve společné posteli, Lilian už nebaví být sama, nesnáší samotu, a tady máš kafe.

Aron se posadil na úzké posteli v pokojíku, který nebezpečně připomínal jeho vlastní pokoj, jedinou deku v domácnosti si ovinul kolem těla a pozoroval střízlivý a nenašminkovaný obličej té čínorodé Lilian, jeden křivý přední zub, divoké, neposlušné kadeře, tmavé oči a vysoké lícní kosti, byla buclatá, měkká a poddajná a všiml si, že je s každým slovem vypuštěným z těch plných rtů krásnější.

Vyšlo najevo, že Lilian je devatenáct.

„Ano, lhala jsem ti, Arone.“

„Ty sis přidala devět let?“

„Ano. Tobě je přece osmadvacet. Vadí ti, že mi je devatenáct?“

„Ne, nevadí.“

Aron si ani nemyslel, že dělat pomocnici v domácnosti a hlídat nezvedené děti u nějakých boháčů je hloupé a ubohé.

Lepší budoucnost si neuměl představit.

Lilian měla v úmyslu začít s nějakou školou.

„To nepotřebuješ.“

„Vážně ne?“

„Jistěže ne.“

„Zaplaťpámbu,“ řekla Lilian.

Pak ještě zbýval Hadeland. Aronovo dětství.

Krátce poté, co se vrátil z Antverp, poslal matce dopis. A jelikož nepřišla odpověď, další dopis téměř stejného znění adresoval otci a znovu dával vědět, že je zase doma, Aron je zpátky v Norsku.

Ani pak žádná odpověď. Stejně se ale nedonutil, aby sedl na vlak, neohlášeně rodinu navštívil a objevil se jako ztracený syn na prahu domova, hlavně ze strachu, že se jim třeba něco zlého stalo, buď rodičům, nebo bratrům.

Kupodivu nepociťoval stesk po domově, jen občas sporadicky zvědavost, a týden za týdnem běžely, bylo jaro, léto

a podzim, a tak plynuly roky. Až jednoho jarního dne, kdy už žil s Lilian, šli spolu přes Grünerløkka kolem zaplivané hospody, kde se za špinavými okny notně popíjelo a hulákalo, a vtom stál na schodech před vchodem jeho starší bratr Alf a mával na něj svýma dlouhýma rukama. Alf spustil bez jakéhokoli úvodu, že se vrací z plavení dříví na Maridalském jezeře a zrovna tu s kamarády propíjejí, co dostali. Svého mladšího bratra prý hned poznal, ale nevypadal ani překvapeně, ani zvědavě, jako by se viděli včera, anebo jako by byl Aron nějaký jemu lhostejný soused, nepoložil mu jedinou otázku, jak to šlo na moři, a neprojevil náznak zájmu, co bratr dělal po celé ty roky, ale o to lačněji zíral na Lilian, pěkně oblečenou a nápadně nalíčenou, která se nad tím neotesaným hrubiánem z lesů ušklíbala.

Aron se vzpamatoval a zeptal se, jak se mají rodiče.

„Ale jo, jde to, zrovna stavěj chlívek na prase.“

„Aha,“ řekl Aron a vybavil si atmosféru, kterou znal až moc dobře, ale už na ni zapomněl, pocit, že není, že je neviditelný, a stručně se rozloučil, rád jsem tě viděl, Alfe, obrátil se, šli dál s Lilian a od té doby nikoho z rodiny neviděl, prostě nikoho.

Aron nejel ani na pohřeb rodičů, o kterém se náhodou dozvěděl z novin, v úmrtním oznámení se pravilo, že zemřel osmašedesátiletý Peder Johan Guttormsgaard, vdovec. Takže matka i otec opustili tento svět. Ze seznamu pozůstalých vyčetl, že všech šest bratrů je naživu, někteří mají ženu a děti s podivnými cizokrajnými jmény, čímž se ukázalo ještě zřetelněji, že než se Aron přistěhoval k Lilian, nebyl doma nikde.

Krátce nato požádal v dramatickém pokleku Lilian o ruku, jak si to Lilian přála, s kytkou v klopě, vzorně ostříhaný, v naleštěných botách, s puky na kalhotách. Ona s vyčesanými vlasy, jak vyžadoval diktát doby, s rudými nehty a v hedvábných punčochách. Tvrдила mu, že je z nóbl čtvrti Bærum, ale Aron nikdy neviděl nikoho z jejich přátel nebo z rodiny. Svatebních hostů bylo jen deset, z nichž šest patřilo do rodiny jeho starého přítele a zaměstnavatele Samuela, on sám a jeho žena Sára, jejich nejstarší syn Gabriel, dvě dcery a novorozený David spolu se třemi chlapy z válcového mlýna. Zdálo se, jako by setkání s Aronovým bratrem Alfem otevřelo stavidla i u Lilian.

Přiblížila se teď manželovi a svěřila se mu, že i ona svého času usoudila, že se musí oddělit od rodiny se stejně nepochopitelným odůvodněním, jako bylo to Aronovo.

„Aha,“ řekl Aron a pomyslel si, že teď se k sobě hodí ještě líp, a na to celé zapomněl, když se jim hned nato narodil jejich první syn Olav, krásné a milé stvořeníčko, takže byl jejich život ještě dokonalejší. O rok později se mohli díky Aronovým úsporám přestěhovat do jednopokojového bytu na Åsenu, s tekoucí vodou a splachovacím záchodem, a o pět let později si Aron mohl zkrátit pracovní dobu v mlýně a konečně se pustit do toho, o čem vždycky snil, být sám pro sebe a opravovat věci jiným lidem na anonymní půdě bloku výstavných činžáků.

Jenže syn Olav se začal ve třech letech měnit, byl vzpurný, neposlušný a líný, nechtěl skončit s plenkami, ještě jako školák se počurával do postele a strhával na sebe pozornost na úkor dvou dalších dětí, dvojčat Lasseho a Minny, kteří se narodili, když bylo Olavovi dvanáct, a museli se, jak to Aron sledoval, vychovávat sami. Nicméně rodiče doufali, že Olav nemá nějakou poruchu, protože ze školy nikdy neslyšeli žádné výtky. Třeba bude mít nějaké nadání tajuplného druhu, třeba v něm zraje umělecká duše.

Pak se v domácnosti etabloval nový zvyk. Lilian začala chodit ven i v neobvyklou denní dobu, prý na návštěvu kamarádek, jež Aron nikdy neviděl a jen o nich slyšel neurčité zprávy, které okamžitě zapomněl. Žena se zmínila i o jedné sestřenici, kterou také neznal. Lilian často přišla domů pozdě, a když Arona (nikdy mu neříkala jinak, třebaže se už dávno bránil, já nejsem Žid, jsem Arne!) zajímalo, co vlastně dělá, odpověděla, že někdo z rodiny přece musí vydělávat peníze.

„Jak to myslíš?“ zeptal se a znovu ho zalil ten mrazivý pocit, který ho trápil na moři, ani jediná noc bez pravidelných těžkých úderů v trupu lodi a v těle. Snažil se svůj strach skrývat, i kvůli sobě, ale marně. Přesto Lilian tuhle jeho charakterovou slabost nikdy nezneužila ani ho nesužovala obviňováním, že má dlouhé vedení, nikdy netvrdila, že se na nic nehodí, nestěžovala si, že mají tři děti a že on v té své kóji skoro nic nevydělá. A tak se Arne už nikdy na její nevysvětlitelnou nepřítomnost doma

nezeptal. A když začala německá okupace a lidi si začali zvykat na vykřičníky v novinách, na dupot v ulicích a nedostatek potravin v obchodech, přestala Lilian ze dne na den chodit ven. I tahle změna byla pro Arneho nepochopitelná, jelikož neslyšel žádné vysvětlení, ale i tenhle dějinný fakt je prostě třeba vzít na vědomí, jak usoudil.

Arne byl rád, že se Lilian drží doma.

Kvečeru sedával na lavici v kuchyni a pozoroval její hbité ruce, jak uklízejí přibory a skládají nádobí do dřezu, zásuvek a skříněk, poslouchal její obvyklé rezignované povzdechy, většinou nad dvojčaty, nikdy podle ní nešlo o maličkosti, a vychutnával si její nejisté úsměvy, jež tu a tam vyslala Arneho směrem, co ta večere dneska, ušla?

„Ale jo, vzhledem k tomu, jaká je doba.“

„Za to můžeš děkovat Olavovi,“ zašeptala jednou do ucha manželovi.

„Olavovi?“

„Ano,“ svěřila mu hlasem, který naznačoval, že mu to neměla prozrazovat, že Olav často přinese domů jídlo, o kterém ona netuší, kde ho vzal, ale nevyslýchá ho a neměl bys to dělat ani ty, chápeš?

Arneho zase sevřel strach: Copak Olav s kamarády nevyřizuje na kole pochůzky u Samuela?

„Ale jo, jenže kluků je moc.“

„Něco si snad vydělají, ne?“

„Jistě, ale už toho nech.“